

УДК 378.147
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.228-231

Хоминець Світлана Іванівна

аспірант

кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
svitlana.khominec@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-1994-7539>

Канюк Олександра Любомирівна

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра іноземних мов

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
oleksandra.kanyuk@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-2396-2988>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У США

Анотація. Інтеграційні процеси, які відбуваються в сучасному суспільстві не минули й систему вищої освіти. Формується єдиний світовий освітній простір, що виражається, насамперед у координації освітніх стандартів, програм, підходів до підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти різних країн. Інтеграція системи вітчизняної вищої освіти у світовий освітній простір є фактором її інтернаціоналізації та зумовлює зростання академічної мобільності студентів, значний досвід реалізації якої має вища школа США. Метою статті є дослідження організаційно-змістових аспектів академічної мобільності студентів у вищій школі США. Методи дослідження: аналіз і синтез психолого-педагогічної літератури, вивчення досвіду діяльності провідних американських університетів у контексті академічної мобільності, систематизація, узагальнення. Встановлено, що основними цілями академічної мобільності студентів у США є оволодіння здобувачами професійною та міжкультурною компетенціями, придбання культурного досвіду країни перебування через навчання за програмами академічної мобільності, підготовку у літніх і вечірніх мовних школах, виконання проекту, дослідження.

Ключові слова: система вищої освіти США; академічна мобільність; інтернаціоналізація вищої освіти; програми академічної мобільності.

Вступ. На сьогодні проблема академічної мобільності є важливою складовою формування іміджу як окремого студента чи дослідника, так і освітнього закладу зокрема. Запрошення здобувачів і науково-педагогічних працівників з інших ЗВО, в тому числі й зарубіжних, їх успішне навчання і робота є підтвердженням статусу університету, а визнання дипломів слугує підвищенню рейтингу освітнього закладу та його привабливості. Академічна мобільність визначає зацікавленість роботодавців, оскільки участь у програмах мобільності означає формування особистих якостей майбутніх працівників і підвищення їх кваліфікації. Таким фахівцям притаманна динамічність, відсутність внутрішніх перепон і бар'єрів при спілкуванні, в тому числі, й іноземною мовою, здатність до сприйняття і створення нового, більша відкритість і творчий підхід до роботи.

У цьому контексті актуальним є дослідження системи академічної мобільності студентів в американській вищій школі, де вже сформовані усталені традиції і цінний досвід її реалізації. Детальний аналіз дозволить виявити оптимальні підходи до організації академічної мобільності студентів у США з метою використання кращих ідей в українській системі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми реформування системи вищої освіти в контексті процесів глобалізації, гуманізації, інтеграції та інтернаціоналізації знаходять своє відображення в працях В.Байденко, А.Белякіна, О.Мартиненка, Ю.Шабаліна. Питанням розвитку академічної мобільності студентів, зокрема в США, присвячені дослідження Л.Зновенко, А.Кузьміна, Д.Свириденка, В.Триндюк, А.Шермет та ін. Серед зарубіжних учених досліджувану проблему вивчають Ф.Альтбах,

М.Байрем, М.Келлоу, Дж.Колеман, Дж.Найт, А.Окада, Н.Стромквіст, Є.Уорден та ін.

Метою даної статті є дослідження організаційно-змістових аспектів академічної мобільності студентів у вищій школі США.

Методи дослідження: аналіз і синтез психолого-педагогічної літератури, вивчення досвіду діяльності провідних американських університетів у контексті академічної мобільності, систематизація, узагальнення.

Виклад основного матеріалу. У зарубіжній освітній практиці академічна мобільність розуміється як переміщення студентів з одного закладу (коледжу, університету) в інший і процес зарахування кредитних одиниць, які відображають освітній досвід студента у формі вивчених навчальних курсів або програм, отриманих сертифікатів або академічних ступенів [1, с.121].

У контексті нашого дослідження академічна мобільність розглядається як форма організації освітнього процесу (зокрема, через дистанційне навчання), що забезпечує можливість навчатися, викладати, стажуватися чи здійснювати наукову діяльність в іншому освітньому закладі на території країни чи поза її межами, результатом якої є самореалізація особистості в навчанні і професійній діяльності. Академічна мобільність дає можливість студентам самим формувати свою освітню траєкторію і в межах освітніх стандартів, вибирати предмети, курси у відповідності зі своїми схильностями й устремліннями. При цьому характерною ознакою академічної мобільності студентів є тимчасове навчання в інших закладах вищої освіти.

Відзначимо, що у вищій школі США значного поширення на сьогоднішній день набула міжнарод-

на академічна мобільність студентів і викладачів (у закладах вищої освіти навчається 19,7% зарубіжних студентів). Відтак, одним з найважливіших принципів її організації є інтернаціоналізація. Інтернаціоналізація – це процес, при якому цілі, функції і організація надання освітніх послуг набувають міжнародного виміру [2].

Американські вчені С.Бідл, Н.Долбі, Д.Дедорф та ін. [3; 4; 5] відзначають, що поняття «інтернаціоналізація» відображає низку взаємодоповнюваних аспектів. Зокрема, інтернаціоналізація є позитивним і бажаним аспектом діяльності університету, відображає зусилля університетів максимально збільшити дохід і скористатися економічними вигодами, спрямована на урізноманітнення студентського життя – і в процесі навчання, і за межами аудиторії (через різні види діяльності в кампусі, програми навчання за кордоном тощо).

Вчений Дж. Найт підкреслює, що поняття «інтернаціоналізація» часто плутають з поняттям «глобалізація». При цьому поняття інтернаціоналізації він тлумачить як напрям політики і дій держави, який реалізується академічними інституціями та університетами з метою входження у світовий академічний простір. А поняття глобалізації дослідник визначає як взаємодію економічних, політичних і соціальних сил у міжнародному просторі [2, с.290]. Автор відзначає, що інтернаціоналізація є однією з основних рушійних сил, які впливають на формування вищої освіти, а також вирішальним завданням XXI століття. На його думку, інтернаціоналізація вищої освіти – це процес інтеграції міжнародного, міжкультурного та світового простору, «вплітання» міжнародного аспекту в навчальну та науково-дослідницьку функції освіти [2].

Значна частина університетів США беруть участь у міжнародній діяльності протягом десятиліть, а деякі навіть – століть. Коледжі та університети реалізують міжнародні програми з метою надання міжкультурних перспектив студентам; можливостей удосконалити освітні програми через вивчення профільних дисциплін в іншому ЗВО; покращення рівня володіння іноземною мовою; отримання фінансової підтримки для навчання. На думку дослідників, інтернаціоналізація рідше є діяльністю, спрямованою на отримання прибутку, частіше вона спрямована на посилення конкурентоспроможності, престижу і стратегічного розвитку освітнього закладу [6, с.291].

Н. Стромквіст зазначає, що на практиці поняття «інтернаціоналізація» охоплює значний спектр послуг, які варіюються від навчання за кордоном і збільшення кількості іноземних студентів, до дистанційного навчання, інтернаціонального навчального плану, науково-дослідницького співробітництва, факультативних програм, що передбачають міжнародний і міжкультурний вимір [7, с.82].

Таким чином, інтернаціоналізація освіти передбачає процес інтеграції національних освітніх систем, визначення і розвитку загальних і універсальних концептів і компонентів їхнього функціонування, тобто тих засад, які складають основу різноманітності національних культур, сприяють їх взаємобагаченню, диктують системні зміни в сфері вищої професійної освіти.

Національна асоціація університетів США (NASULGC – National association of state universities and land-Grant Colleges) визначає переваги інтернаціоналізації освіти для Сполучених Штатів Америки:

- допомагає студентам розвивати глобальне критичне мислення, конкурувати на міжнародному ринку праці;

- об'єднує суспільство з світом;
- робить значний внесок у збереження національної індивідуальності і готує світових лідерів, які усвідомлюють і цінують американську демократію;
- розширює можливості в галузі викладання, дослідження, а також сприяє визначенню національної та міжнародної індивідуальності.

Розглянемо більш детально особливості організації академічної мобільності студентів у провідних університетах США.

Так, у Колумбійському університеті розроблено низку документів, які регулюють діяльність університету, в тому числі й порядок академічної мобільності студентів. Зокрема, Статут і Положення про університет є визначальними в координації роботи факультетів і департаментів. На їх основі розробляються правила, постанови та адміністративні документи, що регулюють організацію академічної мобільності студентів. Зокрема, зазначається, що на базі університету створено інститути, центри, лабораторії і кафедри, які здійснюють міжфакультетську співпрацю під час реалізації інтегрованих програм. Центри та лабораторії функціонують, головним чином, для проведення досліджень, в той час як кафедри забезпечують освітній процес. За програмами академічної мобільності іноземні студенти можуть виконувати дослідницькі проекти і навчатися в лабораторіях, інститутах тощо.

Колумбійський університет пропонує значну кількість освітніх програм академічної мобільності для іноземних і американських студентів, які планують навчатися в закордонних університетах.

Розглянемо цілі, завдання і зміст освітніх програм академічної мобільності студентів Колумбійського університету. Університет активно співпрацює із зарубіжними ЗВО, надаючи можливість студентам пройти навчання за кордоном. Зокрема, це: Університетський коледж Лондона, Йоркський університет (Великобританія), Університет Гон-Конгу (Китай). На основі аналізу різних джерел були виявлені основні види програм, які пропонуються відповідно до угод академічної мобільності студентів [8]:

- програми мобільності за кордоном для студентів, які навчаються в Колумбійському коледжі та школі інженерії і прикладних наук;
- літні мовні програми в університеті Цінхуа (Китай);
- річна програма бізнесу та співробітництва в Шанхаї;
- програма вивчення іноземної мови в Колумбійському університеті.

Колумбійський університет надає можливість для вивчення більше 40 іноземних мов протягом академічного року. Так, студентам надається можливість вибрати відповідний рівень навчання іноземної мови у різних формах [345]: літні секції, літні програми в Нью-Йорку, літні програми в Барселоні та ін.

Студентам з Колумбійського університету надається можливість пройти навчання в університетському коледжі Лондона протягом осіннього чи весняного семестрів або всього академічного року. Іноземні студенти можуть навчатися більш ніж на 70 факультетах закладу. Основними напрямками, які користуються найбільшою популярністю є економіка, історія, природничі науки, інженерія, мистецтво, філософія. Студентам, які працюють протягом осіннього семестру, необхідно набрати 12 кредитів, а тим, які навчаються у весняному семестрі, – 16. Процес навчання передбачає лекції та інтенсивні аудиторні заняття з тьютором. По завершенню навчання обов'язково проводиться підсумковий іспит [297].

Наприклад, вивчення курсу «Світова економіка» містить 20 лекцій і 4 обов'язкові аудиторні заняття в невеликих групах. В кінці навчання студент здає 2-х годинний письмовий іспит, за яким оцінюється його успішність [8].

Колумбійський університет пропонує іноземним студентам широкий спектр літніх програм. Вони передбачають як самостійну форму навчання, так і підготовчий етап доуніверситетської підготовки протягом семестру або академічного року. Літні програми університету пропонують студентам пройти навчання в Італії, Японії, Португалії, Франції, Китаї.

Також користується популярністю серед студентів річна програма китайського бізнесу та інтернатура в Цзяотунському університеті (Шанхай). Тривалість програми становить 10 тижнів. Протягом цього періоду американські студенти отримують базові знання китайської мови, знайомляться з культурою та традиціями, економічним розвитком найчисленнішої нації в світі. Зміст програми містить низку розділів. Протягом перших 6 тижнів студенти інтенсивно вивчають китайську мову у формі індивідуальних занять і щоденної практики з носієм мови. Наступні 4 тижні вони працюють стажерами у місцевих багатонаціональних компаніях Шанхаю, беруть участь у ділових зустрічах, підготовці проектів, дослідженнях. Отже, на базі університету виконується низка проектів і програм, спрямованих на розвиток академічної мобільності студентів і викладачів закладу.

Тривалий досвід реалізації академічної мобільності має Гарвардський університет, який також пропонує різноманітні освітні програми студентам і викладачам, спрямовані на вивчення культурного досвіду країни перебування, знайомство з її звичаями і традиціями.

У Місії Гарвардського університету зазначається, що заклад прагне створити умови для розширення кругозору та ерудиції, допомогти студентам скористатися всіма перевагами освітніх можливостей. Університет закликає студентів поважати ідеї і їх вільне вираження, відповідати за свої особисті вчинки. Заклад створює умови для розкриття здібностей та інтелектуального потенціалу кожного [8].

На базі Гарвардського університету працюють літні школи, які приймають студентів як на рівні бакалаврату, так і магістратури, а також викладачів з інших коледжів та університетів, випускників середніх шкіл, дорослих слухачів, а також всіх бажаючих, хто прагне покращити свої мовні навички.

Гарвардська літня школа дає можливість викладачам університету експериментувати з новим матеріалом і методами навчання. Студенти інших шкіл Гарварду можуть скористатися перевагою літніх курсів і пройти літні програми, відповідно до свого індивідуального плану, що забезпечує гнучкість під час навчання. Здобувачі, які навчаються на рівні магістратури, також мають унікальну можливість поліпшити свої мовні навички у літній школі, а також розширити культурні, соціальні та інтелектуальні горизонти.

Основною метою організації літніх курсів є підготовка студентів до навчання в коледжі, розширення професійного досвіду, необхідного для кар'єрного зростання.

Крім того, Гарвардський університет пропонує літні програми з вивчення англійської мови для студентів з різних країн світу, які мають базові знання. Для бажаючих удосконалити свої навички пропонуються інтенсивні мовні програми, вечірні мовні програми для місцевих і закордонних студентів [8]. Інтенсивні мовні програми формують збалансовані

навички з аудіювання, читання, говоріння і письма. Наприклад, програма дисципліни «Ділове спілкування» допомагає сформувати не тільки зазначені навички, а й також розвинути соціальну компетенцію, науково-дослідницькі вміння, аналітичне та критичне мислення.

Отже, важливими завданнями академічної мобільності студентів у вищій школі США є: підготовка за освітніми програмами, які задовольняють особисті потреби студентів із зарубіжних країн; розвиток професійного досвіду, необхідного для кар'єрного зростання; розширення кругозору та ерудиції; збагачення культурним досвідом країни перебування, її звичаями і традиціями; надання нових знань про американський спосіб життя і систему освіти.

Відзначимо, що в сучасних умовах пандемії рівень академічної мобільності значно знизився у всіх країнах світу. Опитування, проведене IUA у квітні 2020 р. засвідчило, що на початку пандемії міжнародна мобільність студентів була повністю зупинена у 89% ЗВО. У 47% освітніх закладів іноземні студенти навчалися на місцях, а в 37% місцеві студенти навчалися в закордонних університетах. В цілому 60% ЗВО відразу перейшли на дистанційне навчання. Національна асоціація у справах іноземних студентів (NAFSA) зазначила, що через скасування або скорочення програм навчання за кордоном американська вища школа в цілому втратила майже 1 млрд. дол. і витратила майже 683 млн. дол. на фінансову підтримку іноземних студентів, вчених, викладачів і співробітників, які залишилися в кампусі, коли курси були переведені в онлайн-режим [9].

На даному етапі загальнонаціональні структури (ЮНЕСКО, Світовий банк та ін.) не мають єдиної думки щодо підходів до підтримки якості вищої освіти і мобільності в умовах пандемії. Однак на національному рівні простежуються певні закономірності. Зокрема, в багатьох країнах світу нормативне регулювання якості освіти послаблене або скасоване. Університетам надано право гнучкого реагування на інституціональному рівні та швидкого впровадження інновацій, як-от розробка і реалізація онлайн програм. Останні дозволяють провадити програми академічної мобільності в інтерактивному режимі.

Висновки. Світові інтеграційні процеси, які відбуваються у всіх сферах життєдіяльності людей характерні й для сучасної системи вищої освіти. На даний час формується єдиний світовий освітній простір, який передбачає уніфікацію освітніх стандартів, програм, підходів до підготовки майбутніх фахівців. Інтеграція вітчизняної освіти до світового освітнього простору стає реальністю, фактором інтернаціоналізації вищої освіти. Відкритий освітній простір зумовлює зростання академічної мобільності студентів, значний досвід організації якої має американська вища школа. Основними цілями академічної мобільності студентів у США є оволодіння здобувачами професійною та міжкультурною компетенціями, придбання культурного досвіду країни перебування через підготовку за програмами академічної мобільності студентів, навчання у літніх і вечірніх мовних школах, виконання проекту, дослідження. Відкритість американської системи для різних стратегій академічного і професійного становлення майбутніх фахівців дозволяє більш повно використовувати людський потенціал і студентів, і педагогів в рамках професії і за її межами. Напрямами подальших досліджень вбачаємо вивчення форм і методів академічної мобільності студентів у США, а також особливостей цього процесу в умовах дистанційного навчання.

Список використаної літератури

1. Белякин А.М. Высшее профессиональное образование в США: основные тенденции преобразований. *Педагогика*. 2009. №7. С.119–123.
2. Knight J. Updated definition of internationalization. *International higher education*. 2003. №33. P.2–3.
3. Billing D. International comparisons and trends in external quality assurance of higher education: commonality or diversity. *Higher education*. 2004. Vol.47. P.113–137.
4. Dolby N. Encountering the self: study abroad and national identity. *Comparative education*. 2004. Vol. 48. № 2. P.150–173.
5. Deardorff D.K. Internationalization: in search of intercultural competence. *Journal of Studies in International Education*. 2006. №2. P.241–266.
6. Altbach G. The internationalization of higher education: motivations and realities. *Journal of studies in international education*. 2007. Vol.11. №7. P.290–305.
7. Stromquist N. P. Internationalization as a response to globalization: radical shifts in university environments. *Higher education*. 2007. Vol. 53. № 1. P.81–105.
8. Микова И.М. Академическая мобильность студентов в вузах России и США: дисс. канд. пед. наук: 13.00.01. Рязань: РГУ, 2013. 235 с.
9. Марджинсон С., Карпинская Е., Кузьмина К., Ларионова А., Бочаров И. Реакция систем высшего образования и национальных правительств на вызовы пандемии. Москва: НП РСМД, 2020. 72 с.

References

1. Beljakin, A.M. (2009). Vyssee professional'noe obrazovanie v SShA: osnovnye tendencii preobrazovanij [Higher vocational education in the United States: major trends of change]. *Pedagogy*, 7, 119-123. [in Russian].
2. Knight, J. (2015). Updated definition of internationalization. *International higher education*, 33, 2–3.
3. Billing, D. (2004). International comparisons and trends in external quality assurance of higher education: commonality or diversity. *Higher education*, 47, 113–137.
4. Dolby, N. (2004). Encountering the self: study abroad and national identity. *Comparative education*, 48, 2, 150–173.
5. Deardorff, D.K. (2006). Internationalization: in search of intercultural competence. *Journal of Studies in International Education*, 2, 241–266.
6. Altbach, G. (2007). The internationalization of higher education: motivations and realities. *Journal of studies in international education*, 11 (7), 290–305.
7. Stromquist, N. P. (2007). Internationalization as a response to globalization: radical shifts in university environments. *Higher education*, 53 (1), 81–105.
8. Mikova, I.M. (2013). *Akademicheskaya mobilnost studentov v vuzah Rossii i SShA* [Academic mobility of students in universities in Russia and the USA] [Unpublished Candidate dissertation]. Ryazan State University. [in Russian].
9. Mardzhinson, S., Karpinskaya, E., Kuzmina, K., Larionova, A., & Bocharov, I. (2020). *Reakciya sistem vysshego obrazovaniya i nacionalnykh pravitelstv na vyzovy pandemii* [The response of higher education systems and national governments to the pandemic]. Nekommercheskoye Partnerstvo Rossiyskiy Sovet Po Mezhdunarodnym Delam. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 13.10.2021 р.

Стаття прийнята до друку 18.10.2021 р.

Khomynets Svitlana

PhD Student

Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

Kanyuk Oleksandra

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Associate Professor

Foreign Languages Department

State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

ORGANIZATIONAL AND CONTENT ASPECTS OF STUDENT ACADEMIC MOBILITY IN THE USA

Abstract. The integration processes, taking place in modern society, impact the system of higher education. The united world educational environment is being formed, demonstrating the coordination of educational standards, programmes, approaches to the training of future specialists in higher educational institutions of various countries. The integration of the system of Ukrainian higher education into the world educational environment determines the growth of academic mobility of students, for which the USA higher education is famous about. The aim of the article is to study the organizational and content aspects of academic mobility of students in the USA higher education. Research methods applied: analysis and synthesis of psychological and pedagogical literature; study of experience of particular American universities in the context of academic mobility, systematization, and generalization. Internationalization has been defined as one of the most important principles of academic mobility organization in the USA. Internationalization is a process in which the goals, functions and organization of educational services acquire an international dimension. This process involves the integration of national education systems, defining and development of general and universal concepts and components of their functioning, i.e. those principles that form the basis of diversity of national cultures, contribute to their mutual enrichment and provide systemic changes in higher education. Academic mobility is a form of organization of the educational process (in particular, by distance learning means), which provides the opportunity to study, teach, train or carry out research in another educational institution, even abroad, resulting in self-realization in learning and professional activities. The temporary study in other institutions of higher education is a characteristic feature of academic mobility of students. The main goals of academic mobility of students in the USA are the acquisition of professional and intercultural competencies, cultural experience of the host country through training in academic mobility programmes, in summer and evening language schools, project implementation, and research.

Key words: higher education system; academic mobility; internationalization of higher education; academic mobility programmes; the USA.